

важливість інтеграції технологій ШІ в освітні стратегії як ключового чинника для покращення якості навчального процесу в умовах швидких соціально-економічних змін. Це може сприяти підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці, а також розвитку нових форм навчання, що відповідають потребам сучасного суспільства.

Ключові слова: *штучний інтелект; освітні стратегії; цифрова трансформація; інтерактивні платформи; інклюзивність освіти; навчальні траєкторії; вища освіта.*

Стаття надійшла до редколегії 8 жовтня 2024 року

УДК 37.012.1:1(477)(092)[Сковорода]

DOI: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2024-2\(33\)-99-104](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2024-2(33)-99-104)

Гальченко Максим,

м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-8151-530X>

ОБДАРОВАНІСТЬ ЯК БОЖЕСТВЕННА ПРЕМУДРІСТЬ У ФІЛОСОФІЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Анотація.

У статті досліджено проблему обдарованості у творчості українського філософа Григорія Савича Сковороди, який поставив низку важливих питань. Його філософія суцільна й монолітна, де головною постає передача духовного досвіду, зображення шляху на перехід до Божественної духовності. Цей шлях є відкриттям різних проявів обдарованості. Зазначено, що Сковорода називає дух голосом волі Божої і закликає прислухатися до нього. Але фактично це є голос того обдарування і таланту, які є в кожній людині, але їх потрібно розбудити. Ідеальним Сковорода вважав таке суспільство, де кожен реалізує свої природні здібності й обдарування в «сродній праці» і отримує насолоду від неї. У своїх творах Сковорода постійно апелює до Божественної премудрості, що тотожна обдарованості, природа якої також має божественний характер.

Ключові слова: *обдарованість; людина; Божественна премудрість; сродна праця; щастя; істина.*

Проблема обдарованості і таланту завжди привертала увагу українських мислителів, починаючи з часів виникнення української держави, витoki якої сягають Київській Русі. У той період уже Нестор Літописець у своїй історіософській концепції піднімає питання богообраності слов'янського народу. У житті вона реалізується в мудрості його керівників, які будували храми, зводили міста, впроваджували ідеї високої моральності, сили духу і закону. Саме обдарованість зробила князів Володимира Великого і Ярослава Мудрого «книжниками», на основі чого почала вибудовуватися українська культура і як результат – українська нація. Через віки ідея обдарованості стає одним із пріоритетів філософії Григорія Сковороди. Сам Сковорода був надзвичайно обдарованою людиною, формуючись як мислитель під впливом традицій давньоруської доби, філософського професіоналізму вітчизняних та інокультурних інтелектуалів, починаючи з античних часів до епохи німецького містицизму. У Григорія Сковороди немає остаточної, ґрунтовної відповіді на всі поставлені життям запитання, але попри все його філософія суцільна й монолітна. Головним у ній постає передача внутрішнього досвіду, зображення шляху на перебудови серця до вищої духовності. Цей шлях і є відкриттям різних аспектів обдарованості. Одним із головних, на нашу думку, є виявлення джерел обдарованості та її значення для становлення людини через розвиток свого духовного серця.

Для українського мислителя філософія є мистецтвом і метою життя. Звідси випливає специфічна риса його філософії – практична спрямованість. Коли життя є філософією, а філософія

людини має зумовлювати її життя, то цілком закономірно, що в центрі уваги філософії мають бути такі етико-моральні проблеми, як завершення і мета теоретичних міркувань. У Сковороди не бракує теоретичних міркувань, але головним для нього в людині, поряд із теоретичними пізнавальними здібностями, є глибше за них емоційно-вольове начало людського духу як основи обдарованості – серце людини. З нього піднімається, виростає творче мислення, бажання й устремління. Потрібно враховувати, що за тодішніх обставин етико-моральне вчення Сковороди, як і сама його філософія, набуває релігійного забарвлення. За всієї неортодоксальності ставлення Сковороди до релігії, досягнення вищого блаженства пов'язується зі з'єднанням душі з Богом, прилученням до Божественного єства [2, С. 247].

У Григорія Сковороди вчення про Бога є одночасно вченням про сутнісну ознаку істинної, тобто цілісної людини. На його думку, Бог як всемогутня сила, що стоїть над світом, природою й людиною, є невидимою натурою, яка означає все: Господь, Цар, Отець, Розум, Істина, закон і глас сутнього. Шлях усього створіння, який рухає Бог, Сковорода зображає як шлях, яким іде кожна людина.

Міркування про обдарованість можна прослідкувати у творах Г. С. Сковороди, зокрема щодо подвійної природи людини, де наголошується, що першим кроком на шляху до своєї сутності постає усвідомлення своєї подвійної природи. Одна видима, тілесна, з якою більшість себе ототожнює, друга – невидима божественна, про існування якої в собі ця більшість і не здогадується. А тим часом, як підкреслює Г. Сковорода: «ти риза, а вона тіло; ти ніщо, а вона в тобі істота; ти бруд, а вона твоя краса, образ і план, не твій образ і не твоя краса, тобто не від тебе, а лише в тобі і тебе утримує» [4, С. 128].

Сутність невидимої природи Г. Сковорода ретельно пояснює у своєму «Наркіссі». «Ти ж без сумніву знаєш, – звертається Друг до Луки, – що ... все наше зовнішнє тіло само собою нічого не здійснює. Але все воно підкорене думкам нашим. Думка, володарка його, знаходиться в неспинному русі день і ніч. Вона розмірковує, радить, робить визначення, спонукає. А крайня наша плоть, як обуздана худоба або хвіст, підкоряється її волі. Тож, як бачиш, думка є головною нашою точкою, осередком. А тому вона часто і серцем називається. Отже, не зовнішня наша плоть, але наша думка – то головна наша людина» [4, С. 125].

У цій головній людині, тобто в думках, у мисленні і формується, знаходиться те, що є джерелом обдарувань людини. Завдання, яке постає в цій ситуації – зрозуміти свої обдарування, що допоможе спрямувати життя на шлях до Істини і Добра. Адже, пояснює Г. С. Сковорода, «людина має в собі справжню людину, але не розуміє її. А від цього не має для себе користі, оскільки мати і не усвідомлювати те, що маєш, однаково, що втратити його. Тож пізнати себе самого і знайти себе самого, і знайти людину – все те одне означає». Мислитель переконаний, що без цього «ми цілої людини позбавлені і маємо сказати: “Господи, людину не маю...”» [4, С. 125].

Але як можливо, що людиною є не зовнішня, або крайня її плоть, як про це міркує народ, а глибоке серце або думка її? До того ж, кожна людина має думки, а отже, має той осередок у собі – серце, яке скеровує її дії. Це так, але ж то є лише плотська думка, наполягає філософ, яка «плотського нашого життя началом і джерелом є, по землі повзе, плоть бажає, брудну нашу п'яту спостерігає» [4, С. 127]. То є земне серце, яке і «перетворює нас в різних нечистих звірів, скотів і птахів... Серце злато жадібне, таке що полюбляє міркувати про одні гаманці, мішки та валізи є верблюд, що полюбляє пити каламутну воду і через поклажу свою не здатен пролізти крізь вузькі двері до вічності». Ця думка підсилюється твердженнями: «всяк є тим, чие серце в ньому»; «у що хто влюбився, у те і втілюється. Всяк є там, де серцем сам» [4, С. 121].

Людському духовному серцю потрібним і милим є те, що скрізь і завжди єдине, і те єдине є Бог. «Ця невидима натура, або Бог, всяку твар пронизує і утримує. Ця блаженна натура, або дух ... сам буттям є будь-якому створінню. Сам одушевляє, годує, лагодить, захищає і за своєю ж волею, яка всезагальним законом, або уставом, зветься, знов у грубу матерію, або грязь, обертає» [5, С. 116].

Ілюстрацією до наведених міркувань Г. С. Сковороди є його спілкування з юнаком, з яким він познайомився, прибувши до Харкова. Філософ часто відвідував його і, за схильностями,

тобто обдаруваннями, займав його музикою і читанням книжок, що стало поштовхом до розмов і навчань. Відкривши в молодому чоловікові серце, якого бажав він, і природні обдарування, які любив він, звернув увагу свою на покращення розуму його і духу. Попередні книжники-наставники, та й увесь світ, переконували молодого чоловіка, що людське щастя полягає в тому, щоб мати всього багато: їжі, одягу, розваг, не працювати, а веселитися. І лише Сковорода відкрив йому істину: щоб бути щасливим, то все це йому не потрібне, а потрібне обмеження бажань, відкидання надмірностей, загнутування примхливої волі, працелюбність, виконання обов'язку, до якого промисел Божий поставив кого, не за страх, але за совість, суть шляху до щастя [1, С. 23].

Бажаючи спонукати мислячу силу свого молодого друга, Сковорода говорив, що вчитися потрібно не в книгах самих, але більше в самому собі, звідки всі книги народжуються. У співбесідах розділяв людську природу надвоє: на внутрішню і зовнішню, називаючи одну вічною, а іншу – тимчасовою; одну – небесною, а іншу – земною; одну – духовною, а іншу – душевною; одну – творчою, а іншу – тварною. Згідно з цим поділом, в одній і тій же людині вбачав він два розуми, дві волі, два закони, два життя. Першу за божественним родом, її звав він царем, Господом, початком, другу ж за земним буттям її – рабом, знаярдам, підніжжям, твар'ю. І оскільки першій за перевагою її належало керувати, управляти, панувати – друга мала підкорятися, служити, слідувати волі її. Задля належного додержання порядку цього найсвятішої природи прирочив він себе в усіх справах життя дотримуватися таємного голосу внутрішнього, невидимого і нез'ясованого помаху духа [1, С. 28].

Сковорода називає його голосом волі Божої, закликає прислухатися до його нетлінного духу. Фактично це є голос того обдарування, того таланту, який є в кожній людині. Але їх потрібно пробудити. Він звав його тим первісним законом людей, про який говорить Святе Письмо: «Нетлінний дух твій є в усіх». Філософ стверджував, що це був той самий геній, котрому слідуючи в усьому як наставникові своєму, Сократ досяг стану мудрого, тобто щасливого. Стародавні мислителі під феноменом «геній» розуміли те, що розуміємо ми під ім'ям ангела-хранителя. Сократ звав цього генія демоном (даймоніоном), адже «демон» у перекладі з грецької мови означає «розуміючий». Тобто внутрішня розумна сила людини, яка не означає злого духа. Деякі під генієм розуміють витончене відчуття добра і зла; інші – сильне моральне почуття [1, С. 29].

«Що компас у кораблі, те Бог у людині», – підкреслює Г. Сковорода. І далі зауважує: «А що ж є Бог, як не вічна глава і таємний закон у живих істотах?» [5, С. 202]. Пізнання цієї Божественної натури в собі, тобто своїх обдарувань, і є відчуттям божественної премудрості. Любити та слухати цю премудрість у собі є істинною вірою і благочестям. Це Г. Сковорода і називає «життям по натурі», а отже, щасливим життям. Тут він застерігає від помилки, яка чатує на цьому шляху кожного, «хто змішує рабську і божественну природу в одну тотожність і замість божественної обирає собі дороговказом скотську і сліпу природу. Це є незнання Бога, крокування шляхом нещастя, що веде в царство темряви» [6, с. 204]. Але, зауважує Г. Сковорода, «народжуємося ми всі без неї, однак для неї» і той, хто до неї більш схильний і охочий, той «незрозуміле внутрішнє відчуває блаженство або задоволення». Ця премудрість є «чудовим обличчям Божим, яким він із часом, відбившись на душі нашій, робить нас із диких і потворних монстрів... людьми, тобто звірками... незлобливими, стриманими, великодушними та справедливими... У той час серце наше робиться чистим джерелом благодіянь... і тоді-то ми буваємо істинними по душі і по тілу людьми» [6, с. 117].

Чому ж так сталося, що світ слухав, але не почув, а тому і не прийняв свого проповідника людяності в Людині, який усім Серцем прагнув уберегти людину від нещастя? Відповідь на це питання ми також знаходимо у Г. С. Сковороди: «Земнородний нічим скоріше не потрапляє в нещастя, як наглою нахабністю, ... бо міцними є людині її уста, і зачаровується устами своїх вуст. Подивіться на людський натовп і побачите, що не тільки ті, що у віці, а й молодики тішать себе тим, що вони озброєні рогом однорога, який врятує їх від нещастя, ... тож світло і порада не потрібні їх серцю. Ця надія зробила їх нахабними в їх шляхах і впертими» [3, С. 251]. Для них

Платони, Солони, Сократи, Піфагори, Цицерони і вся давність є лише метеликами, що над землею пурхають. А щодо Мойсея і пророків – про них і говорити нема що. На «цих безглуздох і нудних говорунів» новоявлені мудреці і не поглянуть. «Ці молодецькі уми поневолені власними поглядами наче улесливою блудницею, ... позбавлені оберегів своїх, вони безпутно і безсоромно прагнуть погибелі» [3, С. 252].

Для добра і правди потрібна мудра, знаюча людина. Саме вона несе в собі істину, роблячи небесним кожного, кого просвіщає. Орієнтуючись на таку людину, Сковорода заводив знайомства, вступав у дружні відносини і не наважувався робити щось залежне єдино від вибору своєї волі, не порадившись з внутрішнім духом, якого він іноді називав Мінервою. Вона, за міфологією, народжена з голови Юпітера, так і дух наш походить від Бога. Оскільки Бог дає обдарування духу не в одну міру, але різно, за відміною сфер загального, то людей, які вступають до життєвого стану не за природженою здібністю, називав Сковорода людьми без Мінерви. Наприклад, коли філософ бачив боязкого воєначальника, грабіжника-суддю, пихатого богослова чи осіб, що подібні до них, то з прикрістю констатував: «Ось люди без Мінерви!». А побачивши портрет царюючої на той час Катерини II, що знаходився у вітальні його друга, роздратовано сказав: «Ось голова з Мінервою!» [1, С. 29].

Філософ вважав, що щастя людини полягає в тому, щоб, пізнавши власні здібності й обдарування, згідно з ними застосувати себе в житті. Так, багато богословів були б, можливо, кращими повіреними у справах, багато вчених – рознощиками, багато суддів – орачами, багато воєначальників – пастухами, багато ченців – шинкарями тощо. Мислитель підсумовував, що один і той самий стан життя одного робить блаженным, а іншого – проклятим; одного військовий стан уславлює, а іншого – скидає до п'ятки з прокляттям його імені, одного богослов'я робить світочем світу, володарем сердець, славним без слави, почесним без почестей, а іншого – дурисвітом, лицеміром і брехуном; одного навчання піднесло до небес, а іншого – принизило до пекла; одному керівництво в похвалу і шану, а іншому – ганьбу; одного чернецтво освятило, а іншого – очорнило і згубило на віки [1, с. 31].

У творчості Григорія Сковороди людина постає центром світу, вмістилищем і вінцем усієї Богом створеної природи, причому самоцінність людини визначається мірою самопізнання. На його думку, вся «різновидна плоть, уся незліченність і видимість сходиться в людині та поширюється в ній, старіє від часу, трухлявіє подібно найширшому дереву і зникає, неначе в найменшій точці, ховається безпечно разом із гілками, плодом і гроном. Усе, що там тільки називається, обов'язково повинно здійснитися в самій людині. Так, у людському житті Сковорода вважає прекрасними ті вчинки, які відповідають природним обдаруванням і нахилам людини, а смішними – прояви несродності. Користь із красою і краса з користю, на його думку, є неподільними, а їхня єдність постає джерелом людського життя. Справжня цінність художніх творів полягає в тому ж, що й цінність життєвих явищ.

У Сковороди справжня цінність людини визначається не одягом, багатством, походженням чи титулом, чинами чи посадою. Цінність кожної людини виявляється в її внутрішніх якостях: розумі, знаннях, працьовитості, чесності, справедливості. Характерними ознаками справжньої цінності людини Сковорода вважав її серце та наслідки діяльності. У байці «Жайворонки» він із цього приводу говорив, що не можна судити про людину на підставі «пустодзвонства», галасу і шуму, які вона здатна зчиняти. Але, з іншого боку, філософ провадить ідею про те, що справи, початі людиною без природи і покликання, погано закінчуються. Такі мотиви властиві для всієї філософії Сковороди, який прагнув досягнути внутрішню красу людини [8, С. 603].

Важливо враховувати, що Сковорода прийняв актуальні для того часу ідеали філософії гуманізму та просвітництва. Він вірив у силу людського розуму, у неминучість торжества правди і справедливості. Ідеальним Сковорода вважав таке суспільство, де кожен реалізує свої природні здібності й обдарування в «сродній праці» і отримує насолоду від цього. Щастя, на його думку, доступне всім і кожному, бо нікого природа не обділила. Варто лише відвернути увагу від «плотських» бажань та інтересів і зосередитися на пізнанні в собі «справжньої людини», щоб

знайти власне покликання і щастя в «сродній праці», яка зробить потрібне неважким, а важке – непотрібним [8, С. 605].

У своїх творах Сковорода постійно апелює до Божественної мудрості: її можна порівняти з обдарованістю, природа якої має Божественний характер. В основі народної мудрості також присутня Божественна мудрість – єдина, незмінна, всезагальна. Вона відбивається в першій заповіді Декалога. «Аз єсьм Господь Бог твій і не буде в тебе інших богів». Цю першу з десяти Божих заповідей багато чують, а розуміють мало, зокрема і церковники, що кожний свою конфесію зі «своїм» Богом відстоює. Г. Сковорода дає їй таке пояснення: «Я глава твого благополуччя і світло розуму. Бережись, щоб ти не заснував життя твого на інших порадах... Якщо обминувши мене, закладеш вік твій на іншій премудрості, то вона тобі буде і Богом, але не істинним, а тому і щастя твоє буде подібне злодійській монеті» [5, С. 117].

Не сяє Божественна мудрість у людській істоті, тож нема і Людини. Є лише «опудало, відчуття позбавлене» і залишатиметься таким, допоки не відкриє в собі Божественну мудрість і не підкорить їй індивідуальні, одиничні думки. Самі ж по собі, яких би складних речей вони не стосувалися, але не зв'язані духовним Серцем – Божественною, тобто загальною мудрістю, вони залишатимуться шляхом до самознищення. Не може частка, а саме таким є мислення окремої людини, нехтуючи цілим, яке її створює і утримує як певну якість, мати якусь іншу основу, окрім власної цілісності – Божественної мудрості. Ми в ній, а вона в нас. Ми – її множинність існування, вона – наша єдина основа буття.

Началом пошуку цієї Божественної премудрості та водночас ліками від «наглої нахабності» і нерозуміння людини, на думку Г. С. Сковороди, є страх Божий, який першим спонукає людину шукати своє щастя не зовні, а споглядати його в самій собі. Страх Божий у розумінні Г. Сковороди – це не каральний страх перед Богом, що культивується богословами різних конфесій, а відчуття внутрішнього Божественного оберігає власних сутнісних меж, які утримують людину між твариною і Боголюдиною.

Отже, Божественна натура, премудрість, закон є загальною основою людського в кожній людині. Пізнання і розкриття в собі цього загального Божественного закону, або, як називає його Г. С. Сковорода, «царствія Божого, що всередині нас», робить людину з можливою, якою вона народжується, – дійсною, якою вона може стати, якщо проявить власну волю до цього. Стимулом, енергією, яка реалізує можливість у дійсність, є обдарування і таланти людини.

Використані літературні джерела

1. Григорій Сковорода в спогадах сучасників і народних легендах. – Харків : Оригінал, 2002. – 96 с.
2. *Огородник І. В.* Сковорода Григорій Савич. Українська філософія в іменах: навч. посіб. / І. В. Огородник, М. Ю. Русин. – Київ : Либідь, 1997. – С. 245–252.
3. *Сковорода Г. С.* Книжечка, що називається Silenus Alcibiadis, тобто ікона Алквіадська / Г. С. Сковорода; пер. Марія Кашуба. – С. 251–259.
4. *Сковорода Г. С.* Наркісс. Розглагол о том: узнай себе / Г. С. Сковорода // Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – Київ : Наукова думка, 1983. – С. 120–145.
5. *Сковорода Г. С.* Начальная дверь ко християнскому добронравію / Г. С. Сковорода // Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – Київ : Наукова думка, 1983. – С. 114–120.
6. *Сковорода Г. С.* Разговор, называемый алфавит, или букварь мира / Г. С. Сковорода // Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – Київ : Наукова думка, 1983. – С. 200–250.
7. *Шаповал Л. А.* Г. С. Сковорода – проповідник людяності в людині / Л. А. Шаповал // Григорій Сковорода у світлі філології, філософії та богослов'я. Сковородинівка. – Харків : Видавець Савчук О. О., 2013. – С. 285–290.

References

1. Hryhoriy Skovoroda v spohadakh suchasnykiv i narodnykh lehendakh [Grigoriy Skovoroda in the memoirs of contemporaries and folk legends]. (2002). Kharkiv. 96 p. [in Ukrainian].

2. Ohorodnyk, I. V., & Rusyn, M. Yu. (1997). *Skovoroda Hryhoriy Savych. Ukrayinska filosofiya v imenakh* [Skovoroda Hryhoriy Savych. Ukrainian Philosophy in Names]. Kyiv. P. 245–252. [in Ukrainian].
3. Skovoroda, H. S. *Knyzhechka, sheho nazyvayet'sya Silenus Alcibiadis, tobto ikona Alkiviadska* [A little book called Silenus Alcibiadis, that is, the Alcibiades icon]. P. 251–259. [in Ukrainian].
4. Skovoroda, H. S. (1983). *Narkiss. Rozhlahol o tom: uznay sebe* [Narcissus. He spoke about it: know yourself]. *Virshi. Pisni. Bayky. Dialohy. Traktaty. Prytchi. Prozovi pereklady. Lysty – Poems. Songs. Fables. Dialogues. Treatises. Proverbs. Prose translations. Letters*. Kyiv. P. 120–145. [in Ukrainian].
5. Skovoroda, H. S. (1983). *Nachalnaya dver ko khrystianskomu dobronraviyu* [The starting door to Christian goodwill]. *Virshi. Pisni. Bayky. Dialohy. Traktaty. Prytchi. Prozovi pereklady. Lysty – Poems. Songs. Fables. Dialogues. Treatises. Proverbs. Prose translations. Letters*. Kyiv. P. 114–120. [in Ukrainian].
6. Skovoroda, H. S. (1983). *Razgovor, nazyvayemyy Alfavit, ili Bukvar Mira* [A conversation called the Alphabet, or the ABC of the World]. *Virshi. Pisni. Bayky. Dialohy. Traktaty. Prytchi. Prozovi pereklady. Lysty – Poems. Songs. Fables. Dialogues. Treatises. Proverbs. Prose translations. Letters*. Kyiv. P. 200–250. [in Ukrainian].
7. Shapoval, L. A. (2013). *H. S. Skovoroda – propovidnyk lyudyanoi v lyudyni* [G. S. Skovoroda – a preacher of humanity in man]. *Hryhoriy Skovoroda u svitli filolohiyi, filosofiyi ta bohoslovya – Hryhoriy Skovoroda in the Light of Philology, Philosophy and Theology*. Skovorodynivka-Kharkiv. P. 285–290. [in Ukrainian].

Halchenko Maksym

GIFTEDNESS AS DIVINE WISDOM IN THE PHILOSOPHY OF HRYHORII SKOVORODA

Summary.

The article explores the concept of giftedness in the works of the Ukrainian philosopher Hryhorii Savych Skovoroda, who raised several important questions, with a primary focus on the transmission of spiritual experience and the depiction of the path toward Divine spirituality. This path involves the discovery of various manifestations of giftedness. It is emphasized that, alongside theoretical abilities, Skovoroda highlights the emotional and volitional aspects of the human spirit as the foundation of giftedness – the human heart. In his teachings about God, Skovoroda perceives God as a force, an invisible nature that animates, nourishes, mends, protects, and, at its will, transforms back into coarse matter.

It is noted that Skovoroda refers to the spirit as the voice of God's will and calls on people to listen to it. In essence, this is the voice of the innate gift and talent present in every person, which must be awakened. Knowledge of God's wisdom makes us truly human, and our hearts become pure sources of blessings. For goodness and truth, a wise and knowledgeable person is essential. Skovoroda referred to such a person as Minerva. According to mythology, Minerva was born from Jupiter's head, just as the spirit originates from God. Skovoroda described people who enter life without natural abilities as individuals without Minerva.

The Ukrainian philosopher emphasized that the center of the world is the human being, and those actions are admirable that align with one's natural talents and inclinations. Endeavors undertaken without a calling, he believed, tend to end poorly. Skovoroda envisioned an ideal society where everyone realizes their natural abilities and gifts through "kindred labor" and finds joy in it. Through such labor, what is necessary becomes effortless, and what is burdensome becomes unnecessary.

In his works, Skovoroda constantly appeals to Divine wisdom, which he equates with giftedness, as its nature also possesses a divine character. The beginning of the search for this Divine wisdom, and at the same time a remedy for human arrogance and misunderstanding, lies in the fear of God. This fear serves as an inner safeguard, preserving one's essential boundaries and enabling the realization of one's gifts while maintaining a balance between the animalistic and the divine-human aspects of existence.

Keywords: *giftedness; human being; Divine wisdom; kindred work; happiness; truth.*

Стаття надійшла до редколегії 14 листопада 2024 року